

ESTAT, NACIÓ I ASIMETRIA

JOSEBA ARREGI*

EL PERIÓDICO DE CATALUNYA, 3.11.07

Escriure sobre problemes estructurals en la configuració de l'Estat espanyol tal com estan les coses pot semblar fins i tot frívol: des de la xenofòbia que es manifesta en un vagó de tren fins a l'esperpent a què se sotmet el Tribunal Constitucional, passant pel desastre de l'obra pública que suposa l'AVE a Barcelona, tot fa pensar que no som davant d'unes eleccions generals, sinó davant d'un enorme caos.

La inflació es pot desbordar, l'atur puja, el totxo flaqueja, la previsió de creixement no es podrà sostenir en el nivell previst, l'estalvi familiar baixa i ni tan sols el deute exterior mostra senyals de millora, ni la productivitat entra en una via de creixement, ni el sistema escolar surt del forat comparatiu.

Però potser per tot plegat es fa més necessari que mai reflexionar en relació amb els problemes estructurals de la configuració de l'Estat: una estructura sòlida, assumida per tothom, flexible i competitiva, independent dels avatars de la política diària, no qüestionada permanentment és una condició necessària, encara que no suficient, per enfrontar-se als problemes de la vida política i social. Si es parla de la necessitat de garanties jurídiques en qualsevol país per atraure-hi inversions i facilitar el seu desenvolupament econòmic, encara hi ha més raons per reclamar la mateixa estabilitat, o més encara, de les estructures fonamentals de l'Estat.

A MOLTS els molesta la mania dels nacionalismes perifèrics de referir-se a Espanya com Estat espanyol. Fins i tot sent comprensible, el circumloqui Estat espanyol amaga, malgrat la intenció dels que l'utilitzen, una gran veritat i un gran significat. L'important és l'Estat. El que no es pot posar en qüestió és l'Estat. No ho poden fer ni els que posen en dubte que nació signifiqui alguna cosa: l'associació voluntària d'individus sobirans (Sièyes).

Parlar d'Estat espanyol pot implicar subratllar el valor de l'Estat com a entitat superior que comprèn totes les seves parts, subratllar el valor del conjunt sobre el valor de cadascuna de les seves parts. Parlar d'Estat espanyol significa diferenciar entre l'Estat, o la nació política, i Espanya com a nació cultural. I aquesta diferència obre un espai per a l'existència d'altres llengües i altres cultures a l'interior del conjunt que és l'Estat espanyol. Però segueix sent Estat, segueix sent conjunt amb valor en si mateix per a aquestes altres llengües, aquestes altres cultures que conviuen al seu territori i que no són ni la llengua ni la cultura castellanès.

No es pot discutir, doncs, l'existència de diverses nacions etnolingüístiques i culturals en l'espai únic de l'Estat espanyol. En aquest sentit, la diferència entre l'Estat espanyol com a nació política i Espanya com a nació cultural és garantia de llibertat per a tots els ciutadans de l'Estat amb una llengua i una cultura diferents de l'espanyola. De la mateixa manera, no obstant, és necessari afirmar que Catalunya, Euskadi i Galícia són qualsevol cosa menys homogènies en el seu sentiment de pertinença nacional, en la identificació exclusiva amb la nació cultural. Existeix una nació basca. Això és evident. Però això no vol dir per força que Euskadi sigui una nació en el sentit polític. Ni tan sols en

l'etnolingüístic: molts dels seus habitants se senten també pertanyents a la nació espanyola, a la política i a la cultural. I aquesta diferència entre l'afirmació que existeix una nació basca, però que Euskadi no necessàriament és una nació política, ni tan sols una nació cultural en el seu conjunt, és una garantia de llibertat per a tots els seus habitants.

És evident també que Espanya, l'Estat espanyol, és asimètrica, i que la Constitució ho proclama. Només algunes nacionalitats posseeixen llengua específica. Només Navarra i els territoris històrics bascos tenen concert econòmic. Només algunes nacionalitats compten amb un dret civil diferent del comú, independentment de la seva eficàcia real en la vida diària. I és evident que d'aquestes asimetries se'n poden extreure conseqüències amb dimensió política: el dret a la promoció del que és específic a l'exterior, més enllà de les fronteres de l'Estat.

Però els problemes no sorgeixen a l'hora d'admetre aquesta dimensió política de la asimetria. Els problemes sorgeixen quan de l'afirmació de la dimensió política de la asimetria se'n volen derivar conseqüències polítiques que afecten la valoració de l'Estat com a conjunt, i la llibertat dels ciutadans en cada nacionalitat. Els problemes sorgeixen quan de la dimensió política innegable de la asimetria se'n volen derivar conseqüències que posen en dubte el valor del conjunt, el de l'Estat per si mateix per a totes les parts, quan de la asimetria se'n vol fer fonament per a la pretensió d'un conjunt diferent de l'Estat espanyol.

EL FEDERALISME és una tècnica de divisió del poder. A més a més, pot ser un model instrumental per afrontar situacions d'asimetria dins d'un mateix espai estatal. És el cas d'Espanya. Però alguns, els nacionalismes perifèrics, sobretot el basc i el català, pretenen que la asimetria serveixi

per reconduir l'Estat espanyol cap a una confederació en la qual el conjunt depèn sempre de la voluntat de les parts i no arriba a tenir un valor propi en si mateix. El camí de la confederació és el del debilitament del conjunt en favor de les parts en el camí que porta a fer que aquestes s'estableixin com a conjunts alternatius. I la Corona no té valor polític fora del parlamentarisme i la Constitució.

S'agraeix que Artur Mas ho hagi posat de manifest recentment. El seu és un catalanisme que busca la confederació. Però no es pot arrogar el dret de representar tot el catalanisme: pot haver-hi catalanisme en una perspectiva federal, amb reconeixement de la asimetria, garantint la llibertat dels diferents a Catalunya, amb valoració profunda de l'Estat espanyol com a conjunt i no com a massa temporal a disposició de les parts.

* President de l'associació ciutadana Aldaketa (Canvi per a Euskadi).